

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های خبری

"الزامات استخراج رمز ارزها در بخش خصوصی و دولتی"

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

- وب سایت خبرگزاری صدا و سیما (سرویس پژوهش) (<http://www.iribnews.ir>)

پژوهشگر: فاطمه حسینی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
☐ نکات برجسته	۱
☐ مقدمه	۲
☐ تعاریف رمزارز و معرفی رمزارزهای عمده در بازار	۲
☐ مزیت‌ها و چالش‌های رمزارزها	۳
☐ رویکرد سیاستی کشورها در قبال رمزارزها	۴
• رویکرد مثبت و تنظیم‌گرایانه	۴
• رویکرد منفی و بازدارنده	۴
• رویکرد ایران نسبت به رمزارزها	۵
☐ رمزارزها در سیاست‌ها و قوانین کشور	۵
• ارزهای مجازی در قوانین مربوط به پولشویی	۵
• ارزهای مجازی در قوانین مالیاتی کشور	۵
• رمزارزها در قوانین بورس و بورس کالا	۵
☐ ملاحظات سیاستی در قبال استخراج رمزارزها	۶
* ملاحظات سیاستی استخراج رمزارزها در بخش خصوصی	۶
* ملاحظات سیاستی استخراج رمزارزها در بخش دولتی	۸
☐ جمع‌بندی	۹

□ نکات برجسته

- ❖ با پیشرفت فناوری ممکن است مصادیق رایج رمزارز و در نتیجه تعریف رمزارزها تغییر کند، بنابراین از نظر حقوقی عبارت رمزارز دقت کافی ندارد.
- ❖ عمده رمزارزهای بازار متعلق به سه رمزارز بیت کوین، اتریوم و ریپل است که از میان آنها بیت-کوین و اتریوم به روش استخراج به دست می‌آید، در حالیکه ریپل نیازمند استخراج نیست.
- ❖ بررسی جامع مزیت‌ها و چالش‌های رمزارزها از این جهت برای سیاستگذاری حائز اهمیت است که در وهله اول، با شناخت مزیت‌ها، رویکرد منفی قانونی استفاده از رمزارز منتفی می‌شود و در وهله دوم، قانونگذاران با شناخت چالش‌های این ارزها درصدد طراحی قوانین و مقررات پیشگیرانه و کنترل‌کننده برمی‌آیند.
- ❖ رویکرد سیاستی کشورها در قبال رمزارزها به دو دسته کلی رویکرد مثبت و تنظیم‌گرانه و رویکرد منفی و بازدارنده تقسیم می‌شود.
- ❖ در ایران، اگرچه رمزارزها به عنوان یک صنعت پذیرفته شده‌اند، اما فعالیت آنها در مبادلات مالی ممنوع است.
- ❖ تعیین نهاد متولی مقررات‌گذاری رمزارزها، مدیریت برق مصرفی رمزارزها، کنترل قاچاق و اخذ مالیات از استخراج رمزارز از جمله ملاحظات است که در سیاستگذاری استخراج رمزارز توسط بخش خصوصی باید مورد توجه قرار گیرد.
- ❖ برای استخراج رمزارزها در بخش دولتی، همگراسازی منافع میان‌دستگاهی و تقویت سازوکارهای نظارتی و اجرایی برای به اشتراک‌گذاری منابع حاصل از آن اهمیت دارد.

□ مقدمه

گسترش و توسعه فناوری‌های مالی طی چند سال اخیر تأثیرات متفاوتی در نظام پولی کشورها از یک‌سو و نظام مالی بین‌المللی از سوی دیگر داشته است. محصولات مبتنی بر فناوری‌های مالی علاوه بر تسهیل و افزایش کیفیت و سرعت در مبادلات مالی جهانی، توانسته‌اند به سمت کاهش سیطره دولت‌ها بر نظام مالی جهانی نیز حرکت نمایند و قواعد و چارچوب‌های جدیدی را به نظام مالی دولت‌ها و جهان تحمیل کنند. مهمترین مصداق آن که طی چند سال اخیر با رشدی فراگیر در حال حرکت می‌باشد، دسته مربوط به رمزارزها است که به دلایل متعدد از جمله غیرمتمرکز بودن و سرعت و کارایی بالا مورد استقبال برخی کشورها قرار گرفته و از سوی دیگر، به دلایلی از جمله مصرف بالای انرژی، خطر پولشویی و کاهش تسلط دولت‌ها بر برخی نقل و انتقالات مالی بین‌المللی با مواضع متناقض برخی کشورها مواجه شده است. از همه مهم‌تر، به دلیل غیرمتمرکز بودن و عدم دخالت یک نهاد مرکزی دولتی بر تراکنش‌های رمزارزها، به عنوان یکی از راهکارها و ابزارهای اثرگذار در خنثی کردن تحریم‌های مالی بین‌المللی معرفی شده است. با این همه، به دلیل ساختار متفاوتی که رمزارزها نسبت به سایر پول‌های رایج دارند، قانونگذاری و سیاستگذاری متناسب با آن برای کاهش خطرات و آسیب‌های احتمالی استفاده از این نوع پول و بهره‌مندی حداکثری از مزایای آن یکی از ضروریاتی است که مورد توجه بوده و برخی کشورها نیز نسبت به آن اقدام کرده‌اند. با این حال، حضور جدی رمزارزها در ادبیات اقتصادی کشور ما به حدود سه/چهار سال پیش باز می‌گردد و تاکنون بحث‌های فراوانی نسبت به این موضوع و مزایای آن برای کشور که همواره با تحریم‌های یک جانبه و چند جانبه مواجه بوده و می‌باشد، صورت گرفته است، اما همچنان، سرنوشت رمزارزها در حوزه قانونگذاری و سیاستگذاری در هاله‌ای از ابهام قرار دارد. بر همین اساس، در گزارش پیش‌رو، که به روش اسنادی تهیه شده است تلاش می‌شود، ضمن بررسی تعاریف و رمزارزهای عمده بازار، مزیت‌ها و چالش‌ها، رویکرد سیاستی برخی کشورها نسبت به آن و همچنین ملاحظات که در حوزه استخراج رمزارزها در بخش خصوصی و دولتی باید مورد توجه قرار گیرد، بررسی شود.

□ تعاریف رمزارز و معرفی رمزارزهای عمده در بازار

از آنجا که رمزارزها انواع مختلفی دارد، تعاریف مختلفی نیز برای آن بیان شده است. این تعاریف طبق جدول زیر عبارت است از:

تعریف	مرجع
دارایی دیجیتالی که برای کارکرد واسط مبادله طراحی شده و از رمزنگاری برای ایمنی تراکنش‌ها و کنترل خلق واحدهای جدید استفاده می‌کند.	سوویتوو ۲۰۱۸
ارز دیجیتالی که به جای اینکه توسط دولت تولید شود توسط یک شبکه عمومی تولید شده است و از رمزنگاری برای حصول اطمینان از ارسال و دریافت پرداخت‌ها استفاده می‌کند.	واژه نامه کمبریج ۲۰۱۷
ارز دیجیتالی که در آن از فنون رمزگذاری برای مقررات‌گذاری تولید واحدهای جدید ارز و تأیید انتقال وجوه استفاده می‌کند و مستقل از یک بانک مرکزی فعالیت دارد.	واژه نامه آکسفورد ۲۰۱۷
هرگونه ارز که تنها به صورت دیجیتالی وجود دارد، معمولاً مسئول صادرکننده یا تنظیم‌کننده مرکزی ندارد، اما از سامانه توزیع شده برای ذخیره تراکنش‌ها و مدیریت انتشار واحدهای جدید استفاده می‌کند و برای ممانعت از جعل و تراکنش‌های متقلبانه بر رمزنگاری تکیه دارد.	مریام وبستر ۲۰۱۷
واسط مبادله‌ای که از رمزنگاری برای ایمنی تراکنش‌ها و کنترل خلق واحدهای جدیدش استفاده می‌کند.	ژنو ۲۰۱۵

همچنین با پیشرفت فناوری ممکن است مصادیق رایج رمزارز و در نتیجه تعریف رمزارزها تغییر کند، بنابراین از نظر حقوقی عبارت رمزارز دقت کافی ندارد.^۱

عمده رمزارزهای بازار نیز متعلق به سه رمزارز بیت‌کوین، اتریوم و ریپل است که از میان آنها بیت‌کوین و اتریوم به روش استخراج به دست می‌آید، در حالی که ریپل نیازمند استخراج نیست. قیمت، حجم و سهم هر کدام از رمزارزهای فوق نیز در جدول زیر ارائه شده است:

سهم بازار سه رمزارز مطرح از بازار رمزارزها در تاریخ (۱۳۹۸/۰۸/۱۸)

ردیف	رمزارز	قیمت (دلار)	اندازه بازار (میلیارد دلار)	حجم معاملات روزانه (میلیارد دلار)	سهم از بازار (درصد)
۱	بیت‌کوین	۸,۸۸۶	۱۶۰,۲۸	۲۴,۰۳۳	۶۷
۲	اتریوم	۱۸۶	۲۰,۱۵۲	۹,۰۵۷۳	۷,۸۳
۳	ریپل	۰,۲۸۱	۱۲,۱۶۱	۱,۸۵۱۶	۵,۰۵

□ مزیت‌ها و چالش‌های رمزارزها

بررسی جامع مزیت‌ها و چالش‌های رمزارزها از این جهت برای سیاستگذاری حائز اهمیت است که در وهله اول، با شناخت مزیت‌ها، رویکرد منفی قانونی استفاده از رمزارز منتفی می‌شود و در وهله دوم، قانونگذاران با شناخت چالش‌های این ارزها درصدد طراحی قوانین و مقررات پیشگیرانه و کنترل‌کننده برمی‌آیند. در این راستا، آزادی در پرداخت و دسترسی بین‌المللی، هزینه عملیاتی پایین، سرعت بالا در انتقالات بین‌المللی و فرامرزی، عدم خلق پول بی‌رویه در اقتصاد و کنترل تورم، مقابله با تحریم‌های بین‌المللی، ناتوانی دولت‌ها در مصادره و بلوکه کردن، امکان رهگیری و شفافیت مبادلات، کاهش قدرت تحریم دلاری آمریکا علیه اقتصاد ایران، ایجاد رمزارزهای منطقه‌ای و تسهیل در پیمان‌های پولی دوجانبه و چندجانبه، تسهیل در جهانی شدن کسب‌وکارهای داخلی و بهبود صادرات غیرنفتی، امکان افزایش سرمایه‌گذاری خارجی، عدم امکان جعل از جمله مزایایی است که برای رمزارزها می‌توان برشمرد. در مقابل، نوسانات قیمتی و عدم ثبات، فقدان قوانین و مقررات مشخص، مشخص نبودن هویت فرستنده و گیرنده، تضعیف بانک مرکزی و نهادهای واسطه، امکان فرار مالیاتی، پولشویی و گسترش بخش غیررسمی اقتصاد، بروز مشکلات امنیتی، مشکلات فقهی، عدم فقدان ارزش، نقدشوندگی پایین در اقتصاد کشور، امکان خروج ارز از کشور، شکنندگی بالای قیمت رمزارزها و مصرف بالای انرژی از جمله تهدیدها و چالش‌های رمزارزها برای اقتصاد کشور است.^۲

۱. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «ارز مجازی: قانونگذاری در کشورهای مختلف و پیشنهادهای برای ایران»؛ شهریور ماه ۱۳۹۷

۲. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «مقدمه‌ای بر تنظیم‌گری رمزینه ارزها در اقتصاد ایران»؛ تیرماه ۱۳۹۷

چالش

- نوسانات قیمتی و عدم ثبات
- فقدان قوانین و مقررات مشخص
- مشخص نبودن هویت فرستنده و گیرنده
- تضعیف بانک مرکزی و نهادهای واسط
- امکان فرار مالیاتی
- پولشویی و گسترش بخش غیررسمی اقتصاد
- بروز مشکلات امنیتی
- مشکلات فقهی
- عدم فقدان ارزش
- نقدشوندگی پایین در اقتصاد کشور
- امکان خروج ارز از کشور
- شکنندگی بالای قیمت رمزارزها
- مصرف بالای انرژی

مزیت

- آزادی در پرداخت و دسترسی بین‌المللی
- هزینه عملیاتی پایین
- سرعت بالا در انتقالات بین‌المللی و فرامرزی
- عدم خلق پول بی‌رویه در اقتصاد و کنترل تورم
- مقابله با تحریم‌های بین‌المللی
- ناتوانی دولت‌ها در مصادره و بلوکه کردن
- امکان رهگیری و شفافیت مبادلات
- کاهش قدرت تحریم دلاری آمریکا علیه اقتصاد ایران
- ایجاد رمزارزهای منطقه‌ای و تسهیل در پیمان‌های پولی دوجانبه و چندجانبه
- تسهیل در جهانی شدن کسب‌وکارهای داخلی و بهبود صادرات غیرنفتی
- امکان افزایش سرمایه‌گذاری خارجی
- عدم امکان جعل

□ رویکرد سیاستی کشورها در قبال رمزارزها

رویکرد سیاستی کشورها در قبال رمزارزها به دو دسته کلی رویکرد مثبت و تنظیم‌گرانه و رویکرد منفی و بازدارنده تقسیم می‌شود:

• رویکرد مثبت و تنظیم‌گرایانه

عموماً کشورهای مناطق توسعه یافته بسیار سریع‌تر و به طور فعالانه به پدیده رمزارزها واکنش نشان داده و غالباً مقررات بازتر، تسهیل‌گر و کنترلی نسبت برای رمزارزها وضع کرده‌اند. به طوری که، برخی کشورها از جمله آمریکا و سنگاپور آن را به عنوان دارایی محسوب کرده و قوانین مالیاتی بر رمزارزها وضع کرده‌اند و در برخی کشورها نیز همچون کره جنوبی و تایلند قوانین و دستورالعمل‌های مربوط به تأمین مالی کسب و کارهای کوچک و نوپا از طریق رمزارزها وضع شده است. دیگر کشورهایی که رویکرد مثبتی نسبت به رمزارزها دارند و از مزیت‌های آن در اقتصاد خود بهره برده‌اند عبارتند از: کانادا، ژاپن، نیوزیلند، دوبی، انگلیس، استرالیا، مکزیک، قرقیزستان، ویتنام، روسیه، هند، چین و استونی.

• رویکرد منفی و بازدارنده

در کشورهایی که رویکرد منفی نسبت به رمزارزها دارند، معمولاً یا استفاده از رمزارزها ممنوع شده است مثل برخی کشورهای آمریکای جنوبی؛ و یا عمدتاً با وضع قوانین سختگیرانه با پدیده رمزارزها برخورد کرده‌اند. در مجموع برخی

کشورهای آمریکای جنوبی، برخی از کشورهای غرب آسیا، عربستان، الجزایر، اندونزی، پاکستان و نامیبیا از جمله کشورهایی هستند که رویکرد منفی و بازدارنده نسبت به این پدیده اتخاذ کرده‌اند.^۱

• رویکرد ایران نسبت به رمزارزها

در ایران، اگرچه رمزارزها به عنوان یک صنعت پذیرفته شده‌اند، اما همچنان نظرات گوناگون و مختلفی درباره آن وجود دارد و فعالیت آنها در مبادلات مالی ممنوع است. با این حال، ۱۳ مردادماه امسال هیئت وزیران در تصویب نامه شماره ۵۵۶۳۷/ت/۵۸۱۴۴ خود، آیین‌نامه فرآیند ماینینگ رمزارزها را تصویب و پس از آن اسحاق جهانگیری معاون اول رئیس‌جمهوری آن را ابلاغ کرد.^۲ اما همچنان سرنوشت رمزارزها در هاله‌ای از ابهام قرار دارد و وضعیت فعالان در این صنعت هنوز مشخص نشده است.

□ رمزارزها در سیاست‌ها و قوانین کشور

• ارزهای مجازی در قوانین مربوط به پولشویی

به نظر می‌رسد با توجه به تجربیات جهانی، دبیرخانه شورای عالی مبارزه با پولشویی تکلیف قانونی لازم برای کنترل مراکز مبادله پول مجازی با پول رایج کشور را بر عهده دارد. ممکن است این شورا برخی اختیارات حکمرانی بهتر نیاز داشته باشد که احتمالاً در سطح هیئت وزیران قابل رفع است. اما در جلسه سی‌ام شورای عالی مبارزه با پولشویی در تاریخ ۹ دی ماه ۱۳۹۶ به کارگیری از ابزار بیت‌کوین و سایر ارزهای مجازی در تمامی مراکز پولی و مالی کشور ممنوع اعلام شد. حوزه نظارت بانک مرکزی نیز با استدلال پیشگیری از وقوع جرائم از طریق ارزهای مجازی، موضوع ممنوعیت به کارگیری ارزهای مجازی را به بانک‌ها اعلام کرد که تمام شعب و واحدهای تابعه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و صرافی‌ها باید از انجام هرگونه خرید و فروش ارزهای مذکور و یا انجام هرگونه اقدامی که به تسهیل یا ترویج ارزهای یاد شده بیانجامد، به طور جد اجتناب کنند.

• ارزهای مجازی در قوانین مالیاتی کشور

تجربه کشورهای دیگر و مقایسه آنها با قوانین کشورمان نشان می‌دهد قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۹۴ مجلس شورای اسلامی در زمینه مالیات بر درآمد در حوزه رمزارزها نیز قابل اعمال خواهد بود. مالیات قابل اعمال بر رمزارزها یا ذیل فصل چهارم (مالیات بر مشاغل) یا در فصل ششم (مالیات درآمد اتفاقی) قابل محاسبه است.

• رمزارزها در قوانین بورس و بورس کالا

طبق ماده (۲۴) قانون بازار اوراق بهادار ج.ا.ا. مصوب ۱۳۸۴، شورای عالی بورس و اوراق بهادار از این اختیار برخوردار است که رمزارزهای قابل تبدیل به پول دنیای واقعی را به عنوان ابزار مالی طبقه‌بندی کند. در این صورت امور مربوط به سیاستگذاری مربوط به سرمایه‌گذاری در رمزارزها در حوزه اختیارات این شورا قرار خواهد گرفت.^۳

۱. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «مقدمه‌ای بر تنظیم‌گری رمزین ارزها در اقتصاد ایران»؛ تیرماه ۱۳۹۷

۲. خبرگزاری ایرنا، «ابراز امیدواری رئیس انجمن بلاک چین برای تجدید نظر در مصوبه ماینینگ رمزارزها»؛ ۱۳۹۸/۰۵/۲۲

۳. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «ارز مجازی: قانونگذاری در کشورهای مختلف و پیشنهادهای برای ایران»؛ شهریور ماه ۱۳۹۷

□ ملاحظات سیاستی در قبال استخراج رمزارزها

در حال حاضر، بیت کوین و اتریوم به عنوان دو رمزارز عمده بازار ارزهای مجازی به روش استخراج به دست می‌آیند، به همین دلیل، اتخاذ سیاست‌هایی در قبال استخراج آنها می‌تواند هم به قانونگذاران در قبال وضع قوانین مربوط به پدیده رمزارزها یاری رساند و هم شرایط بهره‌مندی از صرفه اقتصادی رمزارزها را برای اقتصاد کشور فراهم نماید. در این راستا ملاحظات سیاستی در قبال استخراج رمزارزها در دو بخش خصوصی و دولتی معرفی می‌شود:

* ملاحظات سیاستی استخراج رمزارزها در بخش خصوصی

• تعیین نهاد متولی مقررات‌گذاری رمزارزها

به دلیل متفاوت بودن رمزارزها، منابع مورد استفاده برای استخراج رمزارزها نیز با یکدیگر متفاوت است. به این ترتیب، اگر مصرف برق یک رمزارز چشمگیر باشد و در سطح کلان بر شبکه برق کشور مؤثر باشد، مقررات‌گذاری آن به وزارت نیرو ارتباط پیدا می‌کند؛ اما اگر استخراج یک رمزارز نیازمند مصرف پهنای باند باشد و در شکل ترافیک شبکه‌های ارتباطی و نظارت بر آن تفاوت ایجاد کند، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات در مقررات‌گذاری استفاده از اینترنت آن رمزارز نقش پررنگ‌تری خواهد داشت. در صورتی که اختلافی میان دستگاه‌ها پدید بیاید شورای عالی فضای مجازی می‌تواند تقسیم وظایف میان دستگاه‌ها را انجام دهد.

• مدیریت برق مصرفی رمزارزها معاونت‌های

برای مدیریت برق مصرفی در حوزه رمزارزها توجه به موارد زیر ضروری است:

- مقررات‌گذاری

با توجه به ساختار برق در ایران و وجود بورس انرژی و بخش خصوصی و دولتی و امکان جابه‌جایی ساده تجهیزات استخراج کننده نرخ‌گذاری ثابت به ازای هر کیلووات ساعت توجیه ندارد. از این رو ساماندهی مصرف برق برای استخراج رمزارز به مقررات‌گذاری وزارت نیرو و نظارت جدی مجلس شورای اسلامی بر عملکرد این وزارت نیازمند است.

- شناسایی استخراج‌کنندگان

طبق ماده (۱) قانون تاسیس وزارت نیرو مصوب ۱۳۵۳ وزارت نیرو متولی تدوین تعرفه‌ها و آیین‌نامه‌هایی است که در آن مقررات و شرایط فروش برق و طرز احتساب بهای انواع مصرف مشخص شده است. طبق تبصره «۱» بند «ج» ماده (۱) قانون هدفمند کردن یارانه‌ها مصوب ۱۳۸۸ نیز دولت مجاز شده است با لحاظ مناطق جغرافیایی، نوع، میزان و زمان مصرف قیمت‌های ترجیحی برق را اعمال کند و در آیین‌نامه‌های اجرایی اعلام کند. قانون مجازات استفاده‌کنندگان غیرمجاز از آب، برق، تلفن، فاضلاب و گاز مصوب ۱۳۹۶ نیز مجازات‌های مالی برای استفاده غیرمجاز از برق را مشخص کرده است. بنابراین، شناسایی دقیق استخراج‌کنندگان از طریق بررسی الگوی مصرف برق و تحلیل ترافیک اینترنتی آنها در کنار ساماندهی با ایجاد سازوکار خوداظهاری استخراج‌کنندگان در کنار اعمال جرائم بازدارنده برای کسانی که خوداظهاری نکنند و اعلام مناطق جغرافیایی که استخراج رمزارزهای انرژی‌بر در آنها مجاز یا ممنوع است، باید با همکاری مشترک وزارت نیرو، وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و بانک مرکزی انجام شود.

- تقویت بازار برق

با توجه به محدودیت منابع مالی موردنیاز برای احداث نیروگاه‌های جدید، آزادسازی سرمایه‌گذاری روی استخراج رمزارزها با برق تولیدی شخصی می‌تواند شرایط را برای این سرمایه‌گذاری‌ها جذاب‌تر کند. لذا جاییب مناطق مستعد استخراج رمزارز باید با توجه به ملاحظات کشور از سوی وزارت صمت و با همکاری وزارت نیرو انجام شود تا گسترش بازار استخراج رمزارز به تقویت بازار برق کشور نیز منجر شود.

• کنترل قاچاق

کنترل قاچاق در حوزه رمزارزها در دو بخش باید صورت گیرد:

الف) کنترل قاچاق تجهیزات استخراج رمزارز

شکل ظاهری تجهیزات استخراج رمزارز با دیگر تجهیزات الکترونیکی رایانشی تفاوت خاصی ندارد، به همین دلیل تشخیص این تجهیزات در مبادی گمرکی نمی‌تواند به سادگی انجام شود و آنچه اکنون به عنوان ممنوعیت واردات تجهیزات استخراج شده یاد می‌شود در واقع تجهیزات با کد تخصیص یافته به سایر ماشین‌های اداری مربوط به پرداخت و امور است. از این‌رو، سخت‌گیری در واردات تجهیزات قابل شناسایی استخراج رمزارز نمی‌تواند ساماندهی این حوزه را تضمین کند. در این راستا می‌توان از ظرفیت‌های قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب سال ۱۳۹۲ برای ایجاد سامانه خوداظهاری و جریمه کسانی که واردات یا نصب این تجهیزات را از قبل اعلام نکرده‌اند، استفاده کرد. طبق ماده (۲) این قانون، کالاها به سه دسته کالاهای مجاز، مشروط و ممنوع تقسیم می‌شوند. دولت می‌تواند دستگاه‌های استخراج رمزارز را در زمره کالاهای مشروط طبقه‌بندی کند که صدور یا ورود و استفاده از آن علاوه بر انجام تشریفات گمرکی حسب قانون نیازمند به کسب مجوز قبلی از یک یا چند مرجع ذی‌ربط قانونی است. بنابراین علاوه بر شناسایی تجهیزات و مکان فیزیکی دقیق آنها، باید هرچه زودتر کد مخصوص تجهیزات نیز استخراج شود و در سامانه‌های خوداظهاری ثبت شود. از طرفی، می‌توان از ظرفیت مواد (۱۸)، (۱۹)، (۲۲)، (۲۴)، (۲۹)، (۲۸)، (۳۰)، (۳۱) و (۳۲) این قانون برای ضبط تجهیزاتی که به صورت غیرمجاز وارد شده‌اند یا در داخل تولید شده و در سامانه اعلام نشده‌اند و همچنین رمزارزهایی که به صورت غیرمجاز کسب یا مصرف شده‌اند و یا جریمه نقدی مضاعف متخلفان استفاده کرد.

ب) کنترل قاچاق رمزارز

بانک مرکزی در پیش‌نویس الزامات و ضوابط حوزه رمزارزها (بهمن ماه ۱۳۹۷)، استخراج رمزارز را صنعت معرفی کرده و مقررات‌گذاری در این حوزه را خارج از حیطه وظایف خود دانسته است. در صورتی که نظارت بر بازگشت ارز صادراتی از جمله ارز حاصل از استخراج رمزارز طبق مصوبه شماره ۹۷۴۰۵ شورای عالی اقتصاد و بسته سیاستی نحوه بازگشت ارز حاصل از صادرات سال ۱۳۹۸ بر عهده بانک مرکزی و ابزارهای اجرایی آن یعنی سامانه نیما و مراکز مبادله رمزارز مجاز است. بنابراین، برای تحقق هدف مبارزه با پول‌شویی و فرار سرمایه حاصل از استخراج رمزارز، بانک مرکزی باید بسط سامانه نیما و ایجاد مراکز مبادله مجاز برای دربرگرفتن رمزارزهای معتبر در کنار دیگر ارزهای جهان‌شمول در مبادلات بین‌المللی را اجرایی کند.

• اخذ مالیات از استخراج رمزارز

سازمان امور مالیاتی می‌تواند با کنار هم قرار دادن تعداد رمزارز حاصل از استخراج هر استخراج‌کننده و نرخ‌ی که رمزارز

حاصله در سامانه نیما یا مراکز مبادله رمزارز مورد تأیید بانک مرکزی مبادله شده است، مالیات این فعالیتها را به صورت خودکار و علی‌الرأس توسط صرافی‌ها یا بانک‌های دخیل در سامانه نیما محاسبه و دریافت کند و استخراج کنندگان نیز با استعلام آنی هزینه برق مصرفی و سایر هزینه‌ها مابه‌التفاوت مالیات را از سازمان امور مالیاتی دریافت کنند. بدین منظور باید بانک مرکزی امکان پوشش رمزارزهای معتبر جهان شمول در مبادلات بین‌المللی را توسط سامانه‌های نیما و مراکز مبادله رمزارز مجاز فراهم کند و اطلاعات لازم برای محاسبه مالیات را به سازمان امور مالیاتی ارائه کند.

* ملاحظات سیاستی استخراج رمزارزها در بخش دولتی

• همگراسازی منافع میان دستگاهی با استفاده از استخراج رمزارز

در کشور پروژه‌های به اشتراک‌گذاری منابع رایانشی دانشگاه‌ها با عنوان شبکه تورین ملی در دست اجراست که در آن دانشگاه‌ها توان رایانشی خود را به اشتراک گذاشته و با دریافت هزینه به متقاضیان عرضه می‌کنند، اما از آنجا که مطابق برخی بررسی‌ها، همگراسازی منافع در این پروژه به درستی صورت نگرفته، مورد استقبال دانشگاه‌ها و بخش خصوصی نیز قرار نگرفته است؛ در صورتی که رمزارزها منافع را در این گونه تلاش‌ها تسهیل و کم هزینه کرده‌اند و اگر از رمزارز داخلی استفاده شود دستگاه‌ها به سادگی و بدون نگرانی از سوءاستفاده می‌توانند منابع خود را به اشتراک بگذارند.

• تقویت سازوکارهای نظارتی و اجرایی برای به اشتراک‌گذاری منابع

زمانی که سازوکاری برای فروش منابع رایانشی و غیررایانشی دستگاه‌ها با استفاده از سازوکار استخراج رمزارز فراهم شود، دستگاه‌ها با هدف کسب درآمد منابع رایانشی و غیررایانشی بلااستفاده خود را عرضه خواهند کرد. از سوی دیگر، طراحی شفاف سازوکارهای اجرایی و نظارتی در این خصوص می‌تواند فساد را در این قبیل امور به صفر برساند. از این رو، سازمان امور اداری و استخدامی و وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات به عنوان دستگاه‌های دولت الکترونیک می‌توانند سازوکارهای اجرایی و نظارتی مورد نیاز این بخش را بررسی کنند.^۱

ملاحظات سیاستی استخراج رمزارزها در بخش دولتی

- همگراسازی منافع میان-دستگاهی با استفاده از استخراج رمزارز
- تقویت سازوکارهای نظارتی و اجرایی برای به اشتراک‌گذاری منابع

ملاحظات سیاستی استخراج رمزارزها در بخش خصوصی

- تعیین نهاد متولی مقررات-گذاری رمزارزها
- مدیریت برق مصرفی رمزارزها
- کنترل قاچاق
- اخذ مالیات از استخراج رمزارز

۱. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «استخراج رمزارزها و نقش نظارتی مجلس شورای اسلامی»؛ مردادماه ۱۳۹۸

□ جمع‌بندی

اگرچه تنها یک دهه از ظهور پدیده رمزارزها در جهان و حدود سه سال از حضور جدی آن در ایران می‌گذارد، اما اهمیت و فرصت‌ها و تهدیدهایی که این نوع پول در اختیار کشورها و نظام مالی جهانی قرار می‌دهد، نظام خلق ارزهای مجازی را که به سرعت در حال گسترش است، به یکی از مهم‌ترین مباحث چالش‌برانگیز نظام پولی و مالی جهان تبدیل کرده است. به همین دلیل، بسیاری از کشورها با تعیین چارچوب قانونی و سیاستگذاری مناسب استخراج و نحوه استفاده از آنها در نظام اقتصادی خود، تلاش کرده‌اند با کاهش مخاطرات رمزارزها، فرصت بهره‌مندی از ظرفیت‌های این پدیده نوظهور را در اقتصاد خود فراهم آورند. در کشور ما نیز اگرچه تاکنون مواضع متفاوتی از سود نهادهای مختلف نسبت به این موضوع ارائه شده است، اما با «انتشار آیین نامه استخراج رمزارزها در مرداد ماه ۱۳۹۸ توسط هیئت وزیران، استخراج رمزارزها به عنوان یک فعالیت قانونی که در انحصار بانک مرکزی است»^۱، به رسمیت شناخته شد، با این حال همچنان فعالیت اشخاص حقیقی در این حوزه و همچنین معاملات رمزارزها در کشور غیرقانونی است که شاید عمده‌ترین دلیل این امر، نبود سیاست‌ها و قوانین مرتبط و مشخص با فعالیت رمزارزها در کشور می‌باشد. لذا لازم است نهاد قانونگذار با همکاری سایر نهادهای ذیربط در این حوزه، علاوه بر سیاستگذاری مناسب در حوزه استخراج و فعالیت رمزارزها در کشور، شرایط استفاده حداکثری از فرصت‌ها و مزایای مبادلات مالی منطقه‌ای و جهانی رمزارزها را برای اقتصاد کشور فراهم آورد.

۱. آزادسازی استخراج رمزارز؛ روزنامه دنیای اقتصاد؛ ۱۳۹۸/۰۵/۱۴